Okruhy státní závěrečné zkoušky

TEORIE SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY
KPG/TESP@, KPG/TESK@

program: Sociální pedagogika – NMgr. completus

platné pro akademický rok 2026/2027

1. Sociologický pohled na volný čas. Kategorie volného času a jejich vývoj v kontextu vývoje společnosti. Reflexe proměny významu a chápání volného času v kontextu měnící se společnosti s důrazem na současnost. Volný čas jako projev životního způsobu v rámci sociální praxe jedince.

2. Výchova a vzdělávání z hlediska základních sociologických paradigmat. Funkce výchovy z hlediska kritických a angažovaných sociologických teorií. Výchova a vzdělávání jako nástroj reprodukce a legitimizace sociálních nerovností. Nerovné přístupy ke vzdělávání. Rodina, vrstevnická skupina, školní třída jako prostředí ovlivňující život žáka.

3. Využití didaktických kategorií (cíle, metody, materiální didaktické prostředky, organizační formy, didaktické zásady) v práci sociálního pedagoga. Pedagogika volného času jako pedagogická disciplína, její vymezení, předmět a základní terminologie. Metodologie pedagogiky volného času, výzkumné aktivity v oblasti volného času a volnočasové edukace. Fenomén volného času v kontextu současné pedagogiky a psychologie, jeho role v socializaci jedince.

4. Pedagog volného času, jeho vymezení a kompetence. Cíle a specifika edukačního působení ve volném čase u rozmanitých cílových skupin a ve vazbě na různá prostředí a různé úrovně prevence. Řízená hra a její uplatnění při dosahování výchovně vzdělávacích cílů. Učení prožitkem v kontextu pedagogiky volného času.

5. Manažerské funkce. Role manažera. Manažerské techniky a možnosti jejich využití při řízení sociálních, výchovných a vzdělávacích organizací. Výhody a nevýhody vybraných manažerských technik s důrazem na techniky vedení lidí v prostředí sociálních, výchovných a vzdělávacích organizací – příklady z praxe.

6. Podstata a význam jednotlivých fází managementu z hlediska obecného managementu. Makrořízení sociálních, výchovných a vzdělávacích institucí. Mikrořízení sociálních, výchovných a vzdělávacích organizací – příklady z praxe.

7. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách, odlišnost od výzkumu kvantitativního. Fáze kvalitativního výzkumu. Příprava a realizace kvalitativně orientovaného výzkumu. Typy designů v kvalitativním výzkumu. Etika výzkumné práce v kvalitativním výzkumu.

8. Metody kvalitativního výzkumu: Metody sběru dat (pozorování, rozhovor/interview a druhy rozhovorů, skupinový rozhovor, ohnisková skupina, analýza dokumentů a produktů činnosti) a metody zpracování dat v kvalitativním výzkumu (kódování a druhy kódování, analýza a druhy analýz, vztah mezi výzkumnou otázkou a výsledky výzkumného šetření).

9. Obecný postup, teorie a hypotézy v kvantitativním výzkumu. Postup při realizaci kvantitativně orientovaného výzkumu v pedagogice, role teorie v kvantitativním výzkumu, hypotéza a její formulace, druhy hypotéz, problematika nulové hypotézy a důvody pro její stanovování.

10. Získávání, analýza a statistické vyhodnocování dat v kvantitativním výzkumu. Proměnné a měření, kvalita měření, základní charakteristiky naměřeného souboru dat, charakteristiky střední hodnoty a jejich druhy, odchylky, kvantily, tabulka četností a grafické znázornění naměřených dat, statistické testy významnosti a testování hypotéz, vyvozování závěrů.

11. Klima a vztahy v sociálních a výchovně-vzdělávacích institucích. Vymezení a význam pro fungování pracoviště. Utváření pozitivního klimatu. Faktory ovlivňující kvalitu klimatu. Role vedoucích a dalších pracovníků při utváření klimatu pracoviště.

12. Faktory zatěžující klima sociálních a výchovně-vzdělávacích institucí (mobbing, bossing). Fáze a aktéři mobbingu a bossingu. Primární prevence mobbingu a bossingu. Obrana a prevence mobbingu a bossingu ve vybraných zemích (Skandinávie, Itálie, Francie, Slovensko).

13. Vymezení rodiny a její typologie, změny v oblasti rodinného života. Rodina jako psychosociální systém; Základní charakteristiky rodinného systému (pravidla, rituály, příběhy, hranice, subsystémy, problematika gender apod.).

14. Rizikové chování a sociálně patologické jevy v rodině (závislosti, syndrom CAN, rozvod). Techniky práce s rodinou. Hledání „problému“ v rodině, průběh práce, uzavření práce s rodinou.

15. Etika, základní etické kategorie a principy. Význam etiky v sociálních interakcích. Aplikace zásad obecné etiky do oblasti profesní etiky. Profesionalizace a profesní etika, vztah mezi pojmy v kontextu sociální pedagogiky. Význam profesní etiky v práci sociálního pedagoga.

16. Etický profesní kodex. Význam etických profesních kodexů pro příslušníky těchto profesí. Analýza a hodnocení etických profesních kodexů.

17. Stěžejní školské právní předpisy, učitel a žák jako subjekty práva. Význam školního řádu v prostředí školy. Právní postavení pedagogického pracovníka, kvalifikace, práva a povinnosti.

18. Trestně-právní odpovědnost pedagogického pracovníka. Tresty, patologické jevy ve škole a jejich promítnutí v trestně právní rovině. Správní řád a rozhodovací činnost ve školství.

19. Komparace tradic, současného stavu a perspektiv sociální pedagogiky v zahraničí. Úspěšné projekty z oblasti sociální pedagogiky v České republice a v zahraničí. Komparace zahraničních projektů se sociálně pedagogickými aktivitami v České republice a jejich možnost aplikace do prostředí ČR.

20. Uplatnění absolventů sociální pedagogiky. Profese sociálního pedagoga v ČR a v ostatních zemích (např. Slovensko, Německo, Polsko, Španělsko, severské země, Velká Británie a iberoamerického prostoru). Úspěšné projekty z oblasti sociální pedagogiky v České republice a v zahraničí. Komparace zahraničních projektů se sociálně pedagogickými aktivitami v České republice a jejich možnost aplikace do prostředí ČR.

21. Vymezení pojmů z oblasti sociální práce. Vývoj sociální práce u nás (po roce 1989) a v zahraničí (trendy EU). Komparace tradic sociální pedagogiky a sociální práce. Legislativní ukotvení sociální práce.

22. Osobnost sociálního pracovníka, vymezení kompetencí. Mezinárodní etický kodex sociálních pracovníků. Osobnost klienta. Strategie a přístupy v sociální práci (individuální soc. práce, případové sociální práce, systemický přístup atd.). Specifika sociální práce s lidmi ohroženými sociální exkluzí. Penitenciární práce a postpenitenciární práce.

23. Sociální poradenství (definice, charakteristika, cíle). Formy pomoci klientovi, stadia sociálního poradenství. Přístupy v sociálním poradenství (direktivní, nedirektivní, case management). Osobnost poradce, vzdělání, etické principy. Vybrané metody práce s klientem, fáze poradenského rozhovoru.

24. Druhy odborných sociálních poraden (občanské poradny, manželské a rodinné poradny, sociální práci s osobami společensky nepřizpůsobenými, poradny pro oběti trestných činů a domácího násilí, sociálně právní poradenství pro osoby se zdravotním postižením a seniory). Legislativní ukotvení.

25. Právní normy, právní řád, síla právního předpisu, právní předpisy dotýkající se odborného poradenství. Právní postavení poradenských pracovišť. Občansko-právní vztahy v oblasti poradenství Náhrada škody. Právní postavení pracovníka v odborném poradenství, kvalifikace, práva a povinnosti. Pracovně – právní vztahy, pracovní poměr, odměňování.

26. Rodinně-právní vztahy Zákonné zastoupení nezletilých. Interdisciplinární spolupráce při řešení výchovných problémů z legislativního hlediska. Podpora vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Poradenská pomoc školského poradenského zařízení. Prevence nežádoucích jevů na školách. Kariérové poradenství. Metodická podpora učitelům. Správní řád a rozhodovací činnost.

27. Specifika současné mediální komunikace (klasické sdělovací prostředky, nová média, převážně sociální sítě a fenomény s nimi spojené), vztah mediální výchovy k sociální pedagogice. Mediální rizika - vliv násilí na děti a mládež, závislost/ bezpečnost na internetu a sociálních sítích, média a volný čas, dezinformace, konspirační teorie atd.

28. Mediální výchova v praxi: Mediální gramotnost, digitální gramotnost. Současné koncepty mediální výchovy (např. v českém prostředí mediální výchova ve vztahu k Rámcovému vzdělávacímu programu a k celoživotnímu vzdělávání). Příklady vzdělávacích projektů.

29. Plánování, příprava a realizace projektů v oblasti sociální pedagogiky. Proces přípravy a zpracování projektové žádosti (formulace cílů, klíčových aktivit, možnosti financování, zdroje pro realizaci projektů).

30. Realizace projektů – implementace projektu do života vybrané organizace, sestavení projektového týmu, řízení aktivit projektu, kontrolu plnění výstupů a čerpání rozpočtu včetně rozpočtových změn. Propagace a reportování projektu prostřednictvím průběžných a závěrečné monitorovací zprávy. Udržitelnost projektu.

Literatura:

ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*. Praha: Zvon, 1994.

BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. 2., upravené a doplněné vydání. Praha: Grada, 2019.

BEDRNOVÁ, E., NOVÝ, I. a kol. (2004). *Psychologie a sociologie řízení*. Praha: Management Press**.**

BĚLOHLÁVEK, F. a kol. *Management*. Brno: Computer Press, 2006.

BOURDIEU, P. Distinction: *A Social Critique of the Judgment of Taste. Cambridge*, MA: Harvard Press, 1984.

ČECH, T. *Mobbing jako negativní fenomén v prostředí základních škol*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 256 s. ISBN 978-80-7392-153-8.

DANĚK, J. et al., 2024. *Metodika práce pro sociální pedagogy*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

DOLEŽAL, Jan, KRÁTKÝ, Jiří, CINGL, Ondřej. *5 kroků k úspěšnému projekt: 22 šablon klíčových dokumentů a 3 kompletní reálné projekty*. Praha: Grada. 2013.

DOLEŽAL, Jan, KRÁTKÝ, Jiří. *Projektový management v praxi: naučte se řídit projekty!*. Praha: Grada. 2017.

DRYDEN, Windy. *Poradenství.* 1. vyd. Praha: Portál, 2008.

GABURA, Ján a Jana PRUŽINSKÁ. *Poradenský proces*. Praha: SLON, 1995.

GIDDENS, A. *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford University Press, 1991.

GULOVÁ, Lenka a ŠÍP, Radim. *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. 2013.

GYÜRE, Klára. *Mediální výchova v kontextu infodemie a nových médií*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2024.

HENDL, J. *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat.* 4., rozš. vyd. Praha: Portál, 2012.

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2007.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2008. ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĎOVÁ, Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*.

HOFBAUER, B. *Participace dětí a mládeže na životě společnosti. 1. vyd.* Praha: Duha, 2003. HRONCOVÁ, J., EMMEROVÁ, I., KRAUS, B. et al. *K dejinám sociálnej pedagogiky v Európe*. Ústí nad Labem: Pedagogická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2008. JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese.* Praha: Triton, 2018.

JANKU, Martin. *Základy práva pro posluchače neprávnických fakult*. Praha: C.H. Beck, 2013. JANOTOVÁ, H. *Profesní etika*. Praha, 2006.

JIRÁSEK, I. *Zážitková pedagogika: teorie holistické výchovy (v přírodě a volném čase).* Praha: Portál, 2019.

KALÁBOVÁ, H. H. *Etika v pomáhajících profesích*. Liberec: Technická univerzita, 2011. KAPLÁNEK, M. aj.

Volný čas a jeho význam ve výchově. Praha: Portál, 2017.

KNOTOVÁ, D. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011.

KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese: psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese.* Praha: Portál, 1997.

KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*. Praha: Grada Publishing, 2010.

LORENZOVÁ, J. *Sociální pedagogika: Věda, praxe a profese v souvislostech*. Praha: Vysoká škola chemicko-technologická, 2023.

MAREK, Dan, KANTOR, Tomáš. *Příprava a řízení projektů strukturálních fondů Evropské unie*. Brno: Barrister & Principal. 2009.

MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 2003.

MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, 1986.

MATOUŠEK, Oldřich, ed., KODYMOVÁ, Pavla, ed. a KOLÁČKOVÁ, Jana, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi.* Praha: Portál, 2005.

MATOUŠEK, Oldřich., a kol. *Metody a řízení sociální práce.* 1. vyd. Praha: Portál, 2003. MICHALÍK, Jan. a kol. *Poradenství uživatelům sociálních služeb*. Praha: NRZP, 2008. NOVOSAD, Libor. *Základy speciálního poradenství: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006.

ŘIHÁČEK, Tomáš, ČERMÁK, Ivo, HYTYCH, Roman a kol. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. SATIR, V. *Kniha o rodině*. Praha: Institut Virginie Satirové, 1994. 350 s.

SATIR, V. *Společná terapie rodiny*. Praha: Portál, 2007. 214 s.

SOBKOVÁ, P. a kol. *Sociální pedagogika a její metody*. Olomouc: vydavatelství UP, 2015.

SVOBODOVÁ, L. *Mobbing nebezpečný fenomén naší doby*. Praha: Výzkumný ústav bezpečnosti práce, 2007. ISBN 978-80-86973-66-1.

SVOBODOVÁ, L. *Nenechte se šikanovat kolegou: mobbing skrytá hrozba*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978- 80-247-2474-4.

SVOZILOVÁ, Alena. *Projektový management: systémový přístup k řízení projektů*. 3. aktualizované a rozšířené

vyd. Praha: Grada. 2016.
ŠAFR, J., & PATOČKOVÁ, V. Trávení volného času v České republice ve srovnání s evropskými zeměmi. *Naše společnost*, 8(2), 2010, s. 21-27.
ŠMAHAJ, Jan; KOLAŘÍK, Marek a GLASER, Ondřej. *Závislostní chování na internetu: proměny chování generací v digitální éře = Addictive behavior on the internet: generational behavioral changes in the digital age*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2022.
THOMPSON, M. *Přehled etiky.* Praha: Portál, 2004.
ÚLEHLA Ivan. *Umění pomáhat.* 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005
VALENTA, Jiří. *Právní rámec řízení škol a školských zařízení*. Karviná: Paris, 2013. VALENTA, Jiří. *Právní rámec řízení škol a školských zařízení.* Karviná: Paris, 2013. VORÁČ, Dominik a KOPECKÝ, Kamil. *Nová média ve výuce mediální výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2023.
Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. *Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.*
Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů.